

*Василь Герасимчук, д.е.н., професор
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»
м. Київ, Україна*

ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВИ ФОРМУЄТЬСЯ У СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА

1. Стан економіки. Розвиток цивілізації апріорі пов'язаний, насамперед, з розробкою і впровадженням у життя найпередовіших, найфантастичніших досягнень людського розуму. Інноваційний шлях розвитку країни є принципово важливим, оскільки в умовах зростаючих інтеграційних процесів у світовій економіці їх якість, підтримка з боку держави стає визначальним фактором конкурентоспроможності національних економік. Принцип інноваційності має впроваджуватися у життя в усіх сферах функціонування держави: духовності, культурі, освіті, науці, сфері виробництва, сфері споживання. **Україна напередодні своєї незалежності (1991р.) входила в елітну групу країн з достатньо високим рівнем наукомісткості економіки. Витрати на науку в 1990р. сягали понад 3% ВВП. Такі ж показники мали у той час найрозвинутіші країни світу: Японія, США, Німеччина, Франція, Англія. В структурі промислового виробництва основна частка належала машинобудуванню та металобробці. Не виправдалася надія, що ринкові механізми автоматично забезпечать незалежній державі швидку модернізацію економіки. Відбулася деградація структури економіки у напрямку від високотехнологічної індустріальної в бік сировинної, видобувної. Істотно знизився її науково-технічний рівень. Процес роздержавлення та приватизації був спрямований не на державні інтереси, не на перспективу, а отримання тимчасового зиску. Моделі розвитку передових країн, що впроваджувалися в Україні, принесли результат, далекий від позитивного.**

2. Мораль. Першоосновою цивілізаційного розвитку, на нашу думку, є стан моралі в суспільстві. Мораль виступає одним із основних способів поведінки людини серед громади. Мораль охоплює життєві орієнтації і принципи, цілі і мотиви вчинків та стосунків, проводячи межу між добром і злом, честю і безчестям, справедливістю і несправедливістю, нормою і ненормальністю, милосердям і жорстокістю. Серед показників, за якими оцінюють атмосферу моралі в державі, – рівень корумпованості. За результатами аналізу, проведеного Transparency International, в 2009р. Україна зайняла 146-е місце, набравши 2,2 пункту, замість 134-го місця, яке

вона займала в 2008р., набравши 2,5 пунктів за десятибальною шкалою «чесності влади».

Негативну роль у ствердженні моралі і духовності в державі відіграє таке явище, як олігархія. Олігархія виступає формою правління державою, за якої влада зосереджена в руках вузького кола осіб (олігархів) і відповідає їх особистим інтересам, а не загальному добробуту. Олігархія в Україні здійснюється за схемою (за М. Гончарем): дешева сировина та енерго-ресурси на вході у виробничий ланцюжок + низька оплата праці – витрати на енергоефективність + штучно-показова збитковість підприємств + офшор + корупція = максимальний прибуток собі + мінімум податків державі + хабарі чиновникам і депутатам + дешеве пиво з ТБ-шоу, серіалами, футболом та іншими видовищами для «маленьких українців».

3. Стратегія. Нещодавно президентом України виголошено стратегічний курс: упродовж десяти років держава має увійти в число 20 найпотужніших економік світу. Наміри, безумовно, амбіційні. Україна, за даними МВФ за 2007р., у світовому рейтингу за рівнем ВВП за паритетом купівельної спроможності (ПКС) посідала 33-тє місце зі значенням ВВП (ПКС) – 320,126 млн. міжнародних доларів. 20-тє місце – за Нідерландами з ВВП (ПКС) – 639,512 млн. міжнародних доларів. Україні потрібно «долати» різницю в ... 318,386 млн. дол. Умовно їй потрібно «випередити»: Грецію, Венесуелу, Швецію, Малайзію, Бельгію, Єгипет, Пакистан, ПАР, Таїланд, Аргентину, Саудівську Аравію, Польщу, і нарешті, Нідерланди. Тоді – омріяне 20-тє місце. Середньорічні темпи зростання ВВП в Україні мають бути не нижчими, ніж упродовж останніх трьох десятиріч років у Китаї – 7%. Темпи в 7% були ще декілька років тому і в Україні. Але жодна країна не стоїть на місці. Світовий ВВП зростає в середньому на 3,5 відсотка (виробництво продукції сільського господарства – 1,5-2,5%, промислової продукції – 4,0-5,0%). Діяти потрібно (порівняйте ВВП України і Нідерландів) втричі енергійніше конкурентів.

Нині ж відбувається процес не інноваційного розвитку, а інноваційного регресу. Носить він стабільно-інерційний характер негативного забарвлення. І в кількісних, і в якісних показниках. І у вартісному, і у натуральному вимірі. Порівняно з минулим України, порівняно з країнами-сусідами, порівняно з країнами СНД, ЄС. У скрутних ситуаціях в економіці завжди згадують про науку, технології, основні виробничі фонди. Згадують, що науково-технічний прогрес (синоніми у сучасних науковців і політиків: стратегія інноваційного розвитку; інноваційно-інвестиційна модель економіки; інноваційно-технологічна політика; науковий та інноваційно-технологічний розвиток і т.п.) забезпечує до 90% (нині: 65-70%) економічного зростання. Якщо і надалі влада проявлятиме недбале ставлення до освіти і освітян, до науки і науковців, до нових технологій, до

нової техніки, до інженерної праці (конструктора, технолога, механіка, енергетика, метролога і т.д.), творчі фахівці йтимуть у торгівлю, у сферу споживання, а не у сферу творіння, сферу виробництва, або шукатимуть долю за межами України.

В результаті «інноваційної діяльності»: найкоротша тривалість життя, найнижча середня заробітна плата, найвищий рівень корупції. Ось чому «філософія мозку», «філософія творчості» крок за кроком заміщується «філософією шлунку», «філософією споживацтва».

4. Промисловість. Криза 2008–2009рр. продемонструвала значний дисбаланс розвитку світової економічної системи, структурну відсталість української економіки, її неготовність до різких коливань попиту, загострення конкуренції на сировинних ринках, на які насамперед спрямований вітчизняний експортний потенціал. Глибина падіння обсягу промислового виробництва досягла 21,9%. Його рівень повернувся на позначку 2003–2004рр. За підсумками 2009р. падіння виявилось значним: у металургії – 26,7%, хімічній і нафтохімічній промисловості – 23%, машинобудуванні – 44,9%, харчовій промисловості – 6%. Майже двократне згортання машинобудівного виробництва пов'язано, насамперед, із різким звуженням інвестиційного попиту на внутрішньому ринку. Продукція українських виробників, за окремими винятками, є неконкурентоспроможною як на світовому, так і на внутрішньому ринку. Її частка на світовому ринку високотехнологічної продукції становить лише 0,05-0,1% (у Росії – близько 1%).

Серед основних завдань, які нині поставлені перед промисловим комплексом України: зменшення залежності внутрішнього ринку споживання від імпорту продукції; підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому ринку; гармонізація національних нормативних документів з міжнародними; прийняття та впровадження технічних регламентів за пріоритетними секторами промисловості; забезпечення конкурентоздатності виробництва хімічної продукції; підвищення ефективності роботи підприємств оборонно-промислового комплексу; технічне переоснащення гірничо-металургійних підприємств.

5. Машинобудування. Чому нами постійно наголос робиться на «машинобудуванні», коли йдеться про національну економіку, її промисловий комплекс? Економічний потенціал розвинених країн ґрунтується, насамперед, на промисловому потенціалі. В основі промислового потенціалу знаходиться машинобудування в широкому розумінні даного явища: підготовка фахівців в університетах технологічного профілю, організація фундаментальних і прикладних наукових пошуків, розробка конструкторських рішень, вдосконалення технології виробництва, впровадження нової техніки, випуск якісної продукції, здійснення експортних поставок науко-

містких замовлень, сервіс високотехнологічної продукції, утилізація застарілих виробів.

Нинішній стан машинобудування характеризується рівнем технологічних процесів, який більш, ніж вдвічі нижчий від європейського. Рівень автоматизації і комплексної механізації майже втричі нижчий від рівня промислово розвинених країн. Зношеність виробничих фондів у машинобудуванні становить 65-75%, а середній вік технологічного обладнання і устаткування складає близько 30 років. На відміну від промислово розвинутих країн світу, в Україні освоєння нових наукомістких технологій, створення нових матеріалів та нового технологічного обладнання йде надто повільними темпами. Питома вага продукції машинобудування, яка є основою інноваційного розвитку економіки, нижча в 2-3 рази від рівня розвинутих країн.

6. Інновації. Стан вітчизняної науки, що характеризується погіршенням вікової структури наукових кадрів, майже критичною ситуацією з матеріально-технічної базою, обумовлений низкою негативних чинників: недостатній рівень та не виважена структура фінансової підтримки; значна розпорошеність наукових установ; невизначеність пріоритетів та їхнього впливу на економічний розвиток країни; наднизький попит на результати науково-технічної діяльності з боку реального сектору економіки; нерозвиненість національної інноваційної системи (НІС). Фіскальна політика в Україні не враховує таку специфічну особливість інноваційної діяльності, як значні витрати та високий рівень ризику при комерціалізації інновацій. **Відкриття торговельних кордонів із заснуванням СОТ змінило умови конкурентної боротьби між виробниками. Виграють у цій ситуації, насамперед, ТНК, великий бізнес, оскільки лише він здатен у мінімальний термін розробляти і пропонувати ринку нову продукцію.** Однією з причин слабких позицій вітчизняного продукту на міжнародному ринку є відсутність висококваліфікованих спеціалістів, які володіли б декількома іноземними мовами, навичками в інженерії, маркетингу, фінансах. **Держава має піклуватися про створення усіх необхідних умов для творчої діяльності, для тих, хто створює матеріальні блага.**

7. Експорт-імпорт. Оскільки ринкова економіка – це економіка відкритого типу, у цьому зв'язку важливо визначитися у векторності торгово-економічних відносин держави. Необхідно зміцнювати економічних відносин з Росією, країнами ЄС, США. Значна увага у політико-економічних стосунках із зовнішнім світом має приділятися державам-сусідам. Аналізуючи структуру експорту, черговий раз можна засвідчитись, що вона переважана за рахунок енергетичних і сировинних матеріалів з низьким рівнем доданої вартості. Для виробництва таких товарів не потрібні ні висока кваліфікація робочої сили, ні найсучасніша технологія, ні складне, нау-

комістке устаткування. Разом з тим конкурентоспроможність країни в умовах глобалізації визначають, насамперед, високотехнологічні процеси. Держава має піклуватися про свій внутрішній ринок, про широку галузеву диверсифікацію, про вітчизняного товаровиробника. До основних завдань активізації зовнішньоекономічної діяльності відносяться: формування ефективної експортної політики відповідно до світових норм і принципів; підвищення частки високотехнологічних видів економічної діяльності в експорті; подальша інтеграції України у європейську та світові економічні системи.

*Дмитрий Панков, д.э.н., профессор
Людмила Маханько, к.э.н., доцент
Белорусский государственный экономический университет
г. Минск, Республика Беларусь*

БУХГАЛТЕРСКИЙ АНАЛИЗ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЙ

Эффективность функционирования коммерческой организации определяется двумя важнейшими параметрами:

1. наличием по результатам деятельности финансового источника дальнейшего развития и выплаты причитающегося вознаграждения собственникам капитала (наличием прибыли);
2. наличием финансовых ресурсов для обеспечения обязательств при осуществлении хозяйственной деятельности в заранее установленных масштабах (платежеспособностью) [2, 4, 7].

Оценивая степень соответствия внешнеэкономической деятельности исследуемой организации названным критериям, традиционные методики анализа предполагают следующий алгоритм действий [1, 3, 5]:

1) анализ операций экспорта:

- 1.1) анализ динамики и факторов изменения экспортной выручки (в том числе в разрезе стран и товарных групп);
- 1.2) анализ динамики и факторов изменения финансовых результатов.

2) анализ операций импорта:

- 2.1) анализ динамики импортных поставок;
- 2.2) анализ динамики и факторов изменения финансовых результатов от реализации импортированных товаров.

При таком подходе анализ внешнеэкономической деятельности отличается от анализа операций на внутреннем рынке фактически только включением в традиционные факторные модели составляющей динамики